

اراده آزاد

رهنماقی صدرایه

www.ketabo.ir

محمد حسین زاده



سرشناسه	:	حسین زاده، محمد، ۱۳۵۹-
عنوان و نام پدیدآور	:	اراده آزاد ره یافتی صدرایی / محمد حسین زاده.
مشخصات نشر	:	تهران: موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۳۶۴ص: نمودار.
شابک	:	978-622-6331-20-3
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه:ص [۳۴۷]-۳۵۷.
یادداشت	:	نمایه.
موضوع	:	صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، ۹۷۹ - ۱۰۵۰ ق. -- دیدگاه درباره جبر و اختیار
موضوع	:	Mulla Sadra Shirazi -- View on free will and determinism
موضوع	:	صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، ۹۷۹ - ۱۰۵۰ ق. -- نقد و تفسیر
موضوع	:	Sadraddin Shirazi, Mohammad ebn Ebrahim -- Criticism and interpretation
موضوع	:	جبر و اختیار -- فلسفه
موضوع	:	Free will and determinism -- Philosophy
شناسه افزوده	:	موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران
شناسه افزوده	:	Muassasah-i Pizhūhishī-i Hikmat va Falsafah-i Irān
رده بندی کنگره	:	BBBR۱۱۲۳
رده بندی دیویی	:	۱۸۹/۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۶۷۲۱۹۲۱
وضعیت رکورد	:	فیبا



اراده آزاد (ره یافتی صدرایی)

مؤلف: محمد حسین زاده
ویراستار زبانی: سجاد محمدی
چاپ اول: ۱۴۰۰
تیراژ: ۵۰۰ نسخه
قیمت: ۸۰,۰۰۰ تومان
صفحه آرا: معصومه قاسمی
طراح جلد: سعید صحابی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
نشانی: تهران، خیابان نوفل لوشاتو، خیابان شهید آراکلیان، پلاک ۴
تلفن: ۶۷۲۳۸۱۰۰۰؛ نمابر: ۶۷۲۳۸۲۷۰۰

شابک: ۳-۲۰-۶۳۳۱-۶۲۲-۹۷۸ ISBN: 978-622-6331-20-3

حق چاپ و نشر محفوظ است
www.irip.ac.ir

فهرست

مقدمه	۱۱
فصل اول: اراده آزاد؛ معانی، مبانی، پیشینه	۱۹
۱-۱. تبیین معنایی واژگان	۱۹
۱-۱-۱. علت	۱۹
۱-۱-۲. قانون علیت	۲۰
۱-۱-۳. ضرورت علی	۲۰
۱-۱-۴. اختیار	۲۰
۱-۱-۵. اراده	۲۱
۱-۱-۶. اراده آزاد	۲۱
۱-۱-۷. سازگارگرایی و ناسازگارگرایی	۲۲
۱-۱-۸. تعیین اول	۲۲
۱-۱-۹. تعیین ثانی	۲۲
۱-۱-۱۰. اعیان ثابت	۲۲
۱-۲. پیشینه اراده آزاد	۲۳
چالش توهم اراده آگاهانه	۳۲
۱-۳. مبانی صدراتی اراده آزاد	۳۲
۱-۳-۱. اصالت وجود	۳۲

۳۹..... ۲-۳-۱. فاعل بالتسخیر

۳۹..... ۲-۳-۱. فاعل بالتجلی

فصل دوم: تبیین اراده آزاد ۴۱

۴۱..... ۲-۱. حقیقت اراده آزاد

۴۱..... ۲-۱-۱. اختیار

۴۵..... ۲-۱-۲. اراده

۵۵..... ۲-۱-۳. اراده آزاد

۵۹..... ۲-۱-۴. مسئولیت‌پذیری

۶۲..... ۲-۲. پدیدارشناسی اراده آزاد در فلسفه ملاصدرا

۶۲..... ۲-۲-۱. شهود اراده آزاد

۶۴..... ۲-۲-۲. پدیدارشدن اراده آزاد در بستر علم حضوری

۶۵..... ۲-۲-۳. مراتب علم حضوری در فلسفه ملاصدرا و ارزش معرفتی آن‌ها

۶۷..... ۲-۲-۴. پدیدارشناسی اراده آزاد

فصل سوم: اراده آزاد و چالش توهم اراده آگاهانه ۷۳

۷۴..... ۳-۱. تبیین لیت از چالش توهم اراده آگاهانه

۷۴..... ۳-۱-۱. آزمایش لیت درباره اراده آگاهانه

۷۷..... ۳-۱-۲. تبیین متفاوت لیت از فعل اختیاری

۷۸..... ۳-۱-۳. اشکال‌های هابرماس به آزمایش لیت

۸۰..... ۳-۱-۴. بررسی تبیین لیت از فعل اختیاری

۸۲..... ۳-۱-۵. عبور فعالیت خودانگیز مغز از آستانه؛ چالشی برای آزمایش لیت

۸۶..... ۳-۱-۶. بررسی تبیین شورگر از اراده آگاهانه

۸۷..... ۳-۱-۷. بررسی آزمایش لیت بر اساس مبانی فلسفی مشاء

۸۸..... ۳-۱-۸. بررسی آزمایش لیت بر اساس مبانی فلسفی ملاصدرا

۹۲..... ۳-۲. تبیین وگنر از چالش توهم اراده آگاهانه

۹۸..... بررسی دیدگاه وگنر بر اساس مبانی ملاصدرا

فصل چهارم: اراده آزاد و چالش علیت (ناسازگارگرایی، سازگارگرایی) ۱۰۳

- ۴-۱. صورت‌بندی مسئله و بیان دیدگاه‌ها ۱۰۹
- ۴-۲. ناسازگارگرایی ۱۱۰
- ۴-۲-۱. ناسازگاری ضرورت علی و اختیار در مقام مفهوم ۱۱۱
- ۴-۲-۲. ناسازگاری ضرورت علی و اختیار در مقام تحقق ۱۱۳
- ۴-۳. سازگارگرایی ۱۳۶
- ۴-۳-۱. تبیین‌های مختلف سازگارگرایی ۱۳۷
- ۴-۳-۲. مقایسه رویکردهای سازگارگرایانه فرانکفورت و واتسون با رویکرد ملاصدرا ۱۴۵
- ۴-۳-۳. سرشت انسان و مسئولیت‌پذیری در نگرش سازگارگرایی ۱۴۹
- ۴-۳-۴. سازگارگرایی، شرور اخلاقی و دفاع مبتنی بر اختیار ۱۷۳

فصل پنجم: ناسازگرایی و چالش علیت (جبرگرایی، اختیارگرایی) ۱۷۷

- ۵-۱. جبرگرایی ۱۷۷
- ۵-۲. اختیارگرایی ۱۷۹
- ۵-۲-۱. اختیارگرایی دکارتی ۱۷۹
- ۵-۲-۲. اختیارگرایی کانتی ۱۸۰
- ۵-۲-۳. اختیارگرایی علیت‌ففاعلی ۱۹۲
- ۵-۲-۴. ضدجبرگرایی بسیط ۱۹۵
- ۵-۲-۵. تقریر اختیارگرایانه علامه طباطبایی با استفاده از ادراکات اعتباری ۱۹۷
- ۵-۲-۶. تقریر اختیارگرایانه هابرماس ۲۰۲
- ۵-۲-۷. تقریر اختیارگرایانه رابرت کین ۲۱۱
- ۵-۲-۸. نظریه سلطنت نفس ۲۲۰
- ۵-۲-۹. دیدگاه برگزیده در چالش علیت ۲۳۰

فصل ششم: اراده آزاد و چالش علم‌پیشین الهی ۲۷۱

- ۶-۱. پاسخ متفکران مسلمان به چالش علم‌پیشین الهی ۲۷۲
- ۶-۱-۱. پاسخ معتزله ۲۷۳
- ۶-۱-۲. پاسخ عرفا ۲۷۳

با نام و یاد پروردگار علیم تقدیم شایسته‌ترین درودها به پیشگاه اشرف انبیای الهی حضرت محمد ﷺ و جانشینان معصوم او علیهم‌السلام.

در جهان معاصر، غالباً مباحث فلسفی مربوط به اختیار، تحت عنوان «اراده آزاد» صورت می‌گیرد و می‌توان چنین گفت که اراده آزاد، تقریر جدید و امروزی اختیار است. در این تقریر، بر خلاف تقریرهای کلاسیک، صرف استناد افعال انسان به اراده، برای اختیاری دانستن آنها کافی نیست و علاوه بر آن، باید اختیاری بودن اراده و مسئولیت‌پذیری انسان نیز تبیین شود. اراده آزاد با چالش‌های مختلفی مواجه است؛ برخی از آنها چالش‌های سنتی هستند که از قدیم مطرح بوده‌اند و امروزه، پس از پشت سر نهادن تطورات تاریخی متناسب با پاسخ‌هایی که دریافت کرده‌اند، خود را به‌روز کرده و در چهره‌ای جدید مطرح گشته‌اند. اما برخی دیگر، چالش‌هایی نوظهورند که پیش از دوران معاصر مطرح نبوده‌اند. اراده آزاد، علاوه بر این که دارای جنبه فلسفی محض است، یکی از مبانی مهم علوم انسانی است. فعل انسان با وجود اراده آزاد معنادار می‌شود و به عنوان کنش انسانی، موضوع علوم انسانی قرار می‌گیرد. این کتاب با توجه به بحث‌های جدید انجام شده درباره اراده آزاد و با تکیه بر مبانی فلسفه صدرایی، مسأله اختیار را در تقریر امروزی آن بازسازی کرده، با چالش‌های آن مواجه شده و برخی از مهم‌ترین کارکردهای آن در علوم انسانی را نشان داده است.